

1.

Úvod

Vodní toky lákají každoročně desetitisíce lidí nejen k vodáckým túrám a závodům, ale i k dalším vodním sportům. Pádlování na vodě, romantika pobytu v přírodě vedle řeky a radost z pohybu tvoří soubor nevšedních zážitků. Za vodními sporty se však nevydávají pouze zkušení a dobře vybavení lidé. Většina se vydává k vodním tokům příležitostně, bez potřebných zkušeností a bez nutného vybavení, ale s notnou dávkou sebevědomí a podceňování nebezpečí. Voda je však živel a ne vždy ukazuje jenom tu příjemnou tvář. Za poučení z přehnaného rizika a přecenění svých sil, z nedostatečného vybavení nebo nezkušenosti se mnohdy platí tím nejcennějším - lidským životem.

Nebezpečím, které vodní toky skrývají, jsou přírodní pohromy. Během několika hodin se za vydatného deště stane z mělkého potoka bouřící řeka, která na své cestě ničí všechny překážky. Velká voda často zastihne nečekaně osoby, které na březích vodního toku tráví svůj volný čas nebo kteří v sousedství řeky postavili své domovy či továrny.

2.

Příčiny nebezpečí na vodě

Příčiny nebezpečí dělíme na následující dvě skupiny faktorů, které se navzájem ovlivňují.

2.1. Objektivní příčiny nebezpečí

Objektivní nebezpečí vznikají nezávisle na osobě člověka, na jeho chování a jednání. Je možné je jasně určit a jsou jimi:

- **vodní terén** (množství vody, tvar a sklon koryta vodoteče, stav břehů vodoteče...),
- **překážky plynulé plavby** (balvany a skály, padlé kmeny stavby na vodoteči...),
- **charakteristická nebezpečí** pro určité druhy řek (úzké toky, víry, karfioly, odrazové skály, vodopády, nepřístupnost od komunikace...) a jejich okolí
- **povětrnostní a klimatické podmínky** (déšť, slunce, bouře, chlad...).

***Poznámka autora:** Mezi charakteristická nebezpečí lze zařadit například chování řeky při jarním tání, kdy se vylíje voda ze břehů a zaplavuje své okolí, tzv. inundační území. Tomuto periodickému dění se přizpůsobuje příroda a je snadno předvídatelné. Pak jsou zde však neperiodické zvýšené vodní stavy, zejména po dlouhodobých a vydatných deštích. Následkem byly povodně v letech 1997, 1998 a 2002. Při nich došlo k velkým materiálovým škodám, neboť především selhala lidská paměť a odpovědnost. Přitom charakteristická nebezpečí jsou zaznamenána včetně údajů o výšce vodní hladiny při stoleté i víceleté vodě.*

Množství vody neboli průtok (množství vody, které protéká příčným průřezem koryta za 1 sekundu) za kterého realizujeme splutí má samozřejmě velký vliv na obtížnost řeky. Na divokých řekách sjízdných celoročně se po deštích nebo po silném tání horských ledovců během několika hodin zvýší vodní stav i o několik metrů. Tvar a sklon koryta dává tekoucí vodě rychlost a vytváří proudy, protiproud, vodní válce, víry a vývary, které ovlivňují plavidlo na vodě. Například pevná loď se v propěněné vodě vodního válce propadne a je zalita vodou. Nafukovací plavidlo kopíruje povrch vody. Když si pak uživatel nafukovacího plavidla zvykne nekriticky na tuto skutečnost a skočí na svém člunu klidně i bubnový jez, pod nímž se padající voda zasouvá pod vodu pod jezem, je překvapen výškovým rozdílem mezi vodou pod jezem a vrcholem vývarového hříbu. Voda, která se z vrcholu vývaru vrací zpět k jezu, nedovolí plavidlu plout dál, strne jej s sebou zpátky.

Když se budete pohybovat kolem vytoužené řeky, jejíž splutí hodláte za chvíli uskutečnit, prohlédněte si i stav břehů. Jestliže se například dostanete do sevřených kolmých regulovaných břehů, nemáte šanci z řeky vystoupit. Když uvidíte, že břehová regulace má vodou vylámaná místa, očekávejte podvodní překážky, o které si při případném plavání po opuštění plavidla můžete otlouci nebo za překážku dokonce zaklínit.

Charakteristická nebezpečí pro určité druhy řek jako například víry na rozhraní proudů, karfioly, odrazové skály a nepřístupnost jsou běžné u velkých horských řek. Na mnohé jevy, které se například vyskytují na velkých vodnatých řekách v Asii, nejsme ze střední Evropy zvyklí. Stačí si třeba přečíst knihu "Pět výprav do Asie" od Otakara Štěrby, ve které je popisováno splutí řeky Katuň na sibiřském Altaji. Na vývary a víry v soutěsce Tělděkpeň tehdy koukali naši vodáci Otakar Štěrba a Jaromír Štětina se strachem, dokud jim náhodně vydra, říční zvířátko, neukázala, že to "lze přežít". A pokud pojedete do Skandinávie, nezapomeňte si na místě předem zajistit informace o výskytu vodopádů.

2.2. Subjektivní příčiny nebezpečí

Mezi takzvaná subjektivní nebezpečí řadíme ta, která vyplývají z osoby záchranáře (vodáka) a záchranář (vodák) sám je schopen je ovlivňovat:

2.2.1. Příčiny vyplývající z osoby záchranáře (vodáka) samotného:

- **malá technická zdatnost** (počínaje praktickou dovedností pádlovacích technik přes neznalost plavání v tekoucí vodě a konče nevědomostí o základních záchranných praktikách),
- **nedostatečné zkušenosti** stupňující se až v teoretickou nevědomost (která často přechází v přehnané sebevědomí),
- **špatný fyzický stav** (nedostatek spánku, celkově špatná životospráva, alkohol, únava, nemoc, podchlazení).

Poznámka autora:

- **K podchlazení** : Čím větší plocha , tím větší ztráta tepla. Jestliže je již člověk nucen bojovat o přežití v chladné vodě , je nevhodnější, jestliže se sbalí do klubíčka, aby snížil plochu povrchu těla ve styku s chladným vodním prostředím.

- **Nedostatečné zkušenosti** : Jako příklad možné uvést konání některých otců při akcích, kdy je organizátory zajištěno nadlepení vodního stavu (např. VTJZ na Hamerském potoce u Jindřichova Hradce). Každý rok se na toku vedle turistů – závodníků vyskytne minimálně jeden nafukovací člun s několika otcí a takřka dvojnásobným množstvím dětí. Vzhledem ke chladu dětem oblečou pláštěnky a holínky, ale již je nevybaví plovacími vestami a helmami.

- **Špatným fyzickým stavem** se pak často vyznačují mnohé osoby mužského i ženského pohlaví, které s prvními prázdninovými dny vyráží na Vltavu či jiné větší řeky. První dny na řece a kolem ní především musí „svému okolí ukázat, jak umí žít“. Takže velké množství alkoholu společně s nedostatkem spánku se podepisují na celkovém fyzickém stavu. Následuje pak dále v textu zmíněný neblahý vliv kolektivu, jehož ukázkou je vzájemné hecování.

Špatným fyzický stav může být i příčinou neštěstí u profesionálního záchranáře, pokud ze strachu před ztrátou zaměstnání zanedbá či ošidí pravidelné a požadované lékařské prohlídky.

2.2.2. Příčiny vyplývající z výstroje , výbroje a dalšího vybavení:

- **nevhodné plavidlo** pro daný vodní terén,
- **plavidlo** (loď) **nezabezpečené proti potopení** a bez jakýchkoliv úchyťů, plavidlo poškozené,
- **nevhodná či žádná plovací vesta, nevhodné oblečení** (absence neoprenového ochranného oděvu), **žádná helma...**
- **neexistence základních záchranných prostředků** na plavidle včetně neznalosti v jejich používání (házečí záchranný pytlík, karabiny a další materiál podle obtížnosti vodního toku)

Poznámka autora: Jako ukázkou je možné užít citaci z denního tisku z pondělí 28. června 1993:

"Podobné neštěstí se událo loni v Norsku na řece Sjoa. Tam si odvaha spojená s neznalostí vyžádala sice jen jeden lidský život, ovšem následky mohly být mnohem horší. Ve vodě se tehdy ocitly posádky dvou člunů. Novinové články i šetření místní policie se shodly v příčinách neštěstí. Zatímco místní raftaři v osudný den zrušili sjezdy, neboť po otevření přehradu velice stoupla voda, naši vodáci "výborné" vody využili. Jejich čluny nebyly vhodné pro takovou řeku. Oběť jela na žeburu z nafukovací haly přeloženém a svázaném do podoby člunu. Vor připomínal nejvíce párek... Navíc nešťastný vodák z Českých Budějovic neměl kvalitní plovací vestu a rovněž nepoužil neopren: trenýrky a lehké tričko mu v ledové vodě pomoci nemohly."

2.2.3. Příčiny vyplývající z působení kolektivu

jako jsou neshody s partnerem, stres v zaměstnání, hecování ze strany kamarádů a zejména falešná kolegiálnost (pokroucené představy o kamarádství).

Poznámka autora: *Přestože se nejedná o příklad z vodáckého prostředí nebo oblasti vodní záchrany, musím zmínit případ z roku 1999. Tehdy se početná skupina českých vysokohorských turistů vydala na přechod jednoho vysokého alpského vrcholu. Mezi sebe vzali i účastníky, kteří nebyli připraveni jak výstrojí, tak i potřebnými dovednostmi. Během přechodu se zkažilo počasí a všichni byli vystaveni sněhovému bouřím. Slabší účastníci právě zpomalili celou skupinu, takže byli nuceni nouzově bivakovat. Výsledkem byli dva mrtví.*

Obě skupiny faktorů se navzájem ovlivňují. Nelze však obecně říci, že se vzrůstajícími objektivními příčinami se míra nebezpečí zvyšuje. Např. u obtížných úseků řeky je míra objektivního nebezpečí vodákem (záchranářem) snižována použitím kvalitní výstroje a výzbroje a využitím dovedností a předchozích zkušeností. K nejtěžším úrazům dochází naopak na lehkých vodních terénech, na které si troufne i člověk, který nikdy nedržel pádlo v ruce a přesto se svojí mnohakilogramovou nadváhou a atrofovaným svalstvem chce svému okolí ukázat, jaký je chlapík.